

van jonge leeftijd dat in het dagelijks leven afhankelijk is van zijn ouders, moet worden nagegaan waar deze ouders zich stabiel ophouden en in een sociale en familiale omgeving zijn geïntegreerd, waarbij tevens rekening kan worden gehouden met de bedoeling om zich aldaar te vestigen, wanneer aan die bedoeling uiting is gegeven door tastbare maatregelen (zie in die zin arrest van 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punten 45 en 46 en aldaar aangehaalde rechtspraak). Deze rechtspraak hanteert aldus de sociale en familiale omgeving van de ouders van het kind, in het bijzonder een kind van jonge leeftijd, als essentieel criterium voor de bepaling van de gewone verblijfplaats van dat kind.

54. De bijzondere omstandigheden die kenmerkend zijn voor de gewone verblijfplaats van een kind zijn uiteraard niet op alle punten identiek aan die op basis waarvan de gewone verblijfplaats in de zin van artikel 3, lid 1, onder a), van verordening nr. 2201/2003 van een echtgenoot kan worden bepaald.

55. Zo kan een echtgenoot vanwege de echtelijke crisis besluiten om de voormalige gewone verblijfplaats van het echtpaar te verlaten om zich in een andere lidstaat dan die van de voormalige verblijfplaats te vestigen en aldaar een verzoek tot ontbinding van de huwelijksband in te dienen onder de voorwaarden van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde of zesde streepje, van verordening nr. 2201/2003, waarbij hij volledig vrij is om bepaalde sociale en familiebanden in stand te houden in de lidstaat van de voormalige gewone verblijfplaats van het echtpaar.

56. Bovendien is de leefomgeving van een volwassene noodzakelijkerwijs gevarieerder dan die van een kind, in het bijzonder een kind van jonge leeftijd, die doorgaans in wezen een familiale omgeving is (zie in dit verband arrest van 22 december 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punt 54). De leefomgeving van een volwassene omvat een aanzienlijk breder scala aan activiteiten en uiteenlopende belangen, waaronder met name professionele, socioculturele en vermogensbelangen alsook privé- en gezinsbelangen. In dit verband kan niet worden verlangd dat die belangen zich op het grondgebied van één enkele lidstaat concentreren, met name gelet op de doelstelling van verordening nr. 2201/2003 om verzoeken tot ontbinding van de huwelijksband te vergemakkelijken door soepele conflictregels in te voeren en de rechten te beschermen van de echtgenoot die na de echtelijke crisis de lidstaat van de gemeenschappelijke verblijfplaats heeft verlaten (zie in die zin arrest van 13 oktober 2016, Mikołajczyk, C-294/15, EU:C:2016:772, punt 50 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

57. Dit neemt niet weg dat, wat de uitlegging van artikel 3, lid 1, onder a), van verordening nr. 2201/2003 betreft, op basis van de in punt 53 van het onderhavige arrest aangehaalde rechtspraak kan worden geoordeeld dat het begrip “gewone verblijfplaats” in beginsel wordt gekenmerkt door twee aspecten, te weten, ten eerste, de wil van de betrokkene om het gewone centrum van zijn belangen op een bepaalde plaats te vestigen en, ten tweede, de omstandigheid dat de betrokkene met een voldoende mate van bestendigheid aanwezig is op het grondgebied van de betrokken lidstaat.

58. Een echtgenoot die zich wil beroepen op de in artikel 3, lid 1, onder a), vijfde of zesde streepje, van verordening nr. 2201/2003 neergelegde bevoegdheidsgrond moet dan

ook noodzakelijkerwijs zijn gewone verblijfplaats hebben verplaatst naar een andere lidstaat dan die van de voormalige gemeenschappelijke gewone verblijfplaats en dus, ten eerste, zijn wil kenbaar hebben gemaakt om het gewone centrum van zijn belangen in die andere lidstaat te vestigen en, ten tweede, hebben aangetoond dat zijn aanwezigheid op het grondgebied van die lidstaat een voldoende mate van bestendigheid vertoont.

59. Zoals blijkt uit het dossier waarover het Hof beschikt, staat in casu vast dat IB, die onderdaan is van de lidstaat waar de door hem aangezochte nationale rechterlijke instantie gevestigd is, voldeed aan de voorwaarde van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, van verordening nr. 2201/2003 dat hij sedert ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van zijn verzoek tot ontbinding van de huwelijksband op het grondgebied van die lidstaat verbleef. Tevens staat vast dat IB sinds 2017 gedurende de week op bestendige en vaste wijze werkzaam is in Frankrijk voor onbepaalde tijd en dat hij voor de uitoefening van zijn werk aldaar in een appartement woont.

60. Dit lijkt erop te wijzen dat het verblijf van IB op het grondgebied van die lidstaat een vast karakter heeft en kan er in elk geval ook op wijzen dat de betrokkene in een sociale en culturele omgeving in die lidstaat is geïntegreerd.

61. Hoewel dergelijke factoren op het eerste gezicht doen vermoeden dat zou kunnen zijn voldaan aan de voorwaarden van artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, van verordening nr. 2201/2003, staat het aan de verwijzende rechterlijke instantie om na te gaan of op basis van alle feitelijke omstandigheden van de zaak daadwerkelijk kan worden aangenomen dat de betrokkene zijn gewone verblijfplaats heeft verplaatst naar de lidstaat waar die rechterlijke instantie gevestigd is.

62. Gelet op een en ander dient op de gestelde vraag te worden geantwoord dat artikel 3, lid 1, onder a), van verordening nr. 2201/2003 aldus moet worden uitgelegd dat een echtgenoot die zijn leven verdeelt tussen twee lidstaten, slechts in een van deze lidstaten zijn gewone verblijfplaats kan hebben, zodat uitsluitend de gerechten van de lidstaat waar die gewone verblijfplaats gelegen is, bevoegd zijn om kennis te nemen van het verzoek tot ontbinding van de huwelijksband.
(...)

Noot – Waar procederen in internationale echtscheidingszaken: de gewone verblijfplaats van echtgenoten onder de Brussel IIbis-Verordening

I. Inleiding

1. In een echtscheidingszaak met internationale aspecten moet de rechter bij wie het verzoek tot echtscheiding is ingediend altijd eerst oordelen of hij wel internationaal bevoegd is om het verzoek te behandelen. Hiervoor moeten rechters in België beroep doen op Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in

huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, beter gekend als de Brussel *Ibis*-Verordening.¹

Artikel 3, eerste lid Brussel *Ibis* biedt verschillende alternatieve fora voor een verzoek tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk. Terwijl artikel 3, eerste lid, onder b) bevoegdheid geeft aan de gerechten van de lidstaat van de gemeenschappelijke nationaliteit van de echtgenoten, knoopt puntje a) aan bij de gewone verblijfplaats van de echtgenoten. Zo kan een verzoek tot echtscheiding onder andere worden ingediend bij de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan de echtgenoten hun gewone verblijfplaats hebben, of waar de verzoeker zijn gewone verblijfplaats heeft indien hij daar sedert ten minste een jaar (of indien hij de nationaliteit van die lidstaat heeft zes maanden) verblijft.²

2. In het geannoteerde arrest *IB tegen FA* van 25 november 2021 sprak het Hof van Justitie van de EU zich voor het eerst uit over de invulling van het begrip ‘gewone verblijfplaats’ van een echtgenoot in de zin van dit artikel 3, eerste lid, onder a). Het arrest heeft betrekking op een echtgenoot die zijn leven verdeelt tussen twee lidstaten: IB werkt en verblijft in Frankrijk, maar keert elk weekend terug naar Ierland om zijn echtgenote en kinderen te zien. Dezelfde vragen rijzen bijvoorbeeld ook bij een Poolse bouwvakker die het grootste deel van het jaar in België woont en werkt om enkel tijdens de bouwvakanties voor een langere periode terug te keren naar zijn gezin. De *cour d’appel* van Parijs vond dat IB zowel in Frankrijk als in Ierland een vaste en permanente verblijfplaats had en richtte zich tot het Hof van Justitie met de vraag of een echtgenoot die zijn leven verdeelt tussen twee lidstaten ook twee ‘gewone verblijfplaatsen’ kan hebben in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis*.

3. Kort daarna, op 10 februari 2022, deed het Hof van Justitie opnieuw uitspraak over de bevoegdheidsgronden in internationale echtscheidingszaken. Het geannoteerde arrest *OE tegen VY* heeft meer specifiek betrekking op de minimumduur van het verblijf van de verzoeker volgens artikel 3, eerste lid, onder a), streepje 5 en 6, die afhankelijk van de nationaliteit van de verzoeker twaalf dan wel zes maanden bedraagt. De verwijzende rechter vroeg zich af of dit verschil een schending uitmaakt van het in artikel 18 VWEU verankerde verbod van discriminatie op grond van nationaliteit en richtte daarom een verzoek om een prejudiciële beslissing aan het Hof.

4. De conclusies van het Hof in beide arresten worden hieronder achtereenvolgens besproken, om daarna te eindigen met enkele concluderende bedenkingen bij deze voor het Europese IPR belangrijke uitspraken.

II. Eén gewone verblijfplaats

5. Het Hof concludeert in het geannoteerde arrest *IB tegen FA* dat terwijl echtgenoten meerdere verblijfplaatsen kunnen hebben, zij op één bepaald moment slechts één gewone verblijfplaats kunnen hebben in de zin van artikel 3, eerste lid, onder a) van de Brussel *Ibis*-Verordening.³ Hiervoor haalt het verschillende argumenten aan. Zo wordt nergens in de Brussel *Ibis*-Verordening het begrip ‘gewone verblijfplaats’ in de meervoudsvorm gebruikt en zou de mogelijkheid om meerdere gewone verblijfplaatsen te hebben niet stroken met het feit dat de ‘gewone’ verblijfplaats verwijst naar de plaats waar de betrokkene het permanente of gewone centrum van zijn belangen heeft gevestigd met de bedoeling daaraan een vast karakter te verlenen.⁴ Die mogelijkheid zou bovendien ten koste gaan van de rechtszekerheid en de voorspelbaarheid van rechtsregels en als zodanig ingaan tegen de doelstelling van de Brussel *Ibis*-Verordening, die een evenwicht nastreeft tussen de mobiliteit van personen binnen de Europese Unie enerzijds en de rechtszekerheid anderzijds.⁵

6. Het was te verwachten dat het Hof van Justitie de vraag of een echtgenoot meerdere verblijfplaatsen kan hebben in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis* negatief zou beantwoorden. In het arrest *E.E.* van 16 juli 2020 besliste het Hof immers al dat de in het kader van de Erfrechtverordening aangezochte autoriteit één lidstaat moet aanwijzen als de lidstaat van de laatste gewone verblijfplaats van de erflater in de zin van die verordening.⁶ De vraag blijft echter wat er moet gebeuren wanneer niet één gewone verblijfplaats kan worden vastgesteld, bijvoorbeeld wanneer een persoon zijn tijd, professionele en privébelangen gelijk verdeelt over twee lidstaten?

7. De Brussel *Ibis*-Verordening heeft het niet alleen over huwelijkszaken, maar ook over ouderlijke verantwoordelijkheid. Wat betreft ouderlijke verantwoordelijkheid geeft artikel 8 bevoegdheid aan de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan het kind zijn gewone verblijfplaats heeft. In het geval dat de gewone verblijfplaats van een kind niet kan worden vastgesteld, geeft artikel 13 van de Brussel *Ibis*-Verordening bevoegdheid aan de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan het kind zich bevindt. Deze bepaling is echter gericht op kinderen

1. Verord.Raad (EG) nr. 2201/2003, 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000, *Pb. L.* 23 december 2003, afl. 338, 1.

2. T. KRUGER en J. VERHELLEN, *Internationaal Privaatrecht. De essentie*, Brugge, die Keure, 2021, 291-292; J. DE MEYER en J. VERHELLEN, “Huwelijkszaken en echtscheiding” in P. SENAËVE (ed.), *Handboek Familieprocesrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2de ed. 2020, (53) 59-63, nrs. 100-106.

3. Nr. 51.

4. *Ibid.*, nrs. 40-43.

5. *Ibid.*, nrs. 44-46.

6. HvJ 16 juli 2020, nr. C-80/19, ECLI:EU:C:2020:569, E. E., nr. 45.

die geen gewone verblijfplaats hebben, zoals kinderen op de vlucht, en biedt als zodanig geen oplossing voor kinderen wier leven verdeeld is over meerdere lidstaten. Die kinderen zullen zich immers ook in meerdere lidstaten ‘bevinden’.

Voor echtgenoten bevat de Brussel *Ibis*-Verordening zelfs geen dergelijke ogenschijnlijke oplossing voor gevallen waarin het onmogelijk is om hun gewone verblijfplaats vast te stellen. In zijn conclusie in *IB tegen FA* reikte advocaat-generaal Campos Sánchez-Bordona een oplossing aan voor het geval het Hof zou aanvaarden dat het in theorie onmogelijk kan zijn om te bepalen wat de gewone verblijfplaats van een echtgenoot is in de zin van artikel 3 van Brussel *Ibis*.⁷ Deze oplossing houdt in dat eerst moet worden teruggevallen op de andere criteria van artikel 3, zoals *in casu* de gewone verblijfplaats van de verweerster, en in subsidiaire orde op nationale bevoegdheidsgronden. Het Hof van Justitie gaat in zijn uitspraak echter niet in op de onmogelijkheid om één gewone verblijfplaats vast te stellen. Het is onduidelijk of we hieruit kunnen opmaken dat het Hof ervan uitgaat dat er bij volwassenen altijd een gewone verblijfplaats kan worden bepaald, dan wel van oordeel is dat deze kwestie niet relevant is voor de beantwoording van de prejudiciële vraag.

III. Richtlijnen om de gewone verblijfplaats van echtgenoten vast te stellen

8. De ‘gewone verblijfplaats’ van partijen is een feitelijk criterium en moet dus door de nationale rechter worden beoordeeld op basis van alle feitelijke omstandigheden eigen aan het concrete geval. Het Hof van Justitie laat het dan ook over aan de Franse rechter om te beoordelen of IB al dan niet zijn gewone verblijfplaats in de zin van artikel 3, eerste lid, onder a) Brussel *Ibis* in Frankrijk heeft.⁸

9. In het kader van de bepalingen in Brussel *Ibis* betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid heeft het Hof van Justitie al meerdere keren aangegeven met welke factoren nationale rechters rekening moeten houden bij de bepaling van de gewone verblijfplaats van kinderen. Het gaat zowel om de fysieke aanwezigheid als om de integratie in een sociale en familiale omgeving.⁹ Factoren die kunnen wijzen op dergelijke integratie zijn bijvoorbeeld de duur van het verblijf, de nationaliteit van het kind en de plaats waar het kind naar school gaat.¹⁰ Kleine, niet-schoolgaande kinderen maken echter noodzakelijkerwijze deel uit van de sociale en familiale omgeving van hun

ouders. Bij de bepaling van hun gewone verblijfplaats verschuift de aandacht dan ook naar de sociale en familiale omgeving van die ouders, waarbij ook rekening kan worden gehouden met de bedoeling van de ouders om zich op die plaats te vestigen.¹¹

10. Het Hof baseert zich in het geannoteerde arrest *IB tegen FA* op zijn rechtspraak over de gewone verblijfplaats van kinderen van jonge leeftijd om richtlijnen te formuleren voor de bepaling van de gewone verblijfplaats van een echtgenoot in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis*. In essentie is hiervoor vereist, zo zegt het Hof, dat een persoon enerzijds met een voldoende mate van bestendigheid aanwezig is in een bepaald land en anderzijds de bedoeling heeft om het gewone centrum van zijn belangen op die plaats te vestigen.¹² Het gaat dus om een combinatie van objectieve en subjectieve factoren. Het Hof voegt hier nog aan toe dat terwijl het bij kinderen vooral om de familiale omgeving gaat, bij volwassenen ook bijvoorbeeld professionele, socioculturele en vermogensbelangen spelen.¹³ Hoewel het aan de feitenrechter is om dit te beoordelen, suggereert het Hof van Justitie dat verschillende factoren “op het eerste gezicht doen vermoeden dat zou kunnen zijn voldaan aan de voorwaarden van artikel 3, lid 1, onder a), streepje 6” en dat de gewone verblijfplaats van echtgenoot IB zich dus in Frankrijk bevond.¹⁴ Hij werkt en woont immers al sinds 2017 doordeeweeks in Frankrijk.

11. De vraag rijst of dit arrest grote veranderingen zal teweegbrengen in de Belgische rechtspraak. Een uitspraak van het hof van beroep te Brussel in een qua feiten gelijkaardige echtscheidingszaak uit 2015 doet alvast vermoeden van niet.¹⁵ Deze zaak betrof een verzoek tot echtscheiding van een Brit die in Brussel werkte en woonde, maar regelmatig zijn kinderen bezocht in het Verenigd Koninkrijk, waar hij ook een huis huurde voor zijn toenmalige echtgenote en de kinderen. De rechters in deze zaak definieerden de ‘gewone verblijfplaats’ in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis* op basis van vroegere rechtspraak van het Hof van Justitie¹⁶ als de plaats waar de betrokkene het bestendige of gewoonlijke centrum van zijn belangen heeft gevestigd, met de wil er een stabiel karakter aan te verlenen. Ook dit wijst dus op een combinatie van objectieve en subjectieve factoren. Vervolgens baseerden zij zich op het feit dat de man al jaren onderbroken en op bestendige wijze in België woonde en werkte om te besluiten dat zijn gewone verblijfplaats zich in België bevond. Het loutere feit dat hij om de twee weken naar het VK ging om de kinderen

7. Concl. Adv. Gen. C. Sánchez-Bordona, nrs. 97-100.

8. Nr. 52 van het geannoteerde arrest *IB tegen FA* en de aldaar aangehaalde rechtspraak.

9. HvJ 2 april 2009, nr. C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, A, nr. 38.

10. *Ibid.*, nr. 39.

11. HvJ 28 juni 2018, nr. C-512/17, ECLI:EU:C:2018:513, HR, nrs. 45-46 en aldaar aangehaalde rechtspraak.

12. Nr. 57.

13. Nr. 56.

14. Nr. 61.

15. Brussel 15 december 2015, *Tijdschrift@ipr.be* 2019/4, 15, vermeld in J. DE MEYER en J. VERHELLEN, “Huwelijkszaken en echtscheiding” in P. SENAËVE (ed.), *Handboek Familieprocesrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2de ed. 2020, (53) 61, vn. 79.

16. HvJ 15 september 1994, nr. C-452/93, ECLI:EU:C:1994:332, Pedro Magdalena Fernández tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen.

te zien, deed hier geen afbreuk aan. Ook in een arrest van 17 november 2011 verwees het hof van beroep te Brussel naar “*sa volonté de maintenir des liens stables et durables avec la Belgique, d’y établir la ‘permanence’ de ses intérêts*” om te besluiten dat de gewone verblijfplaats van een man in België gelegen was.¹⁷ Hoewel hij voor zijn werk voor de Europese Commissie in verschillende landen verbleef, had hij bijvoorbeeld nog steeds een huis in België en had hij al lang de wens om terug in Brussel te werken.

IV. Geen discriminatie op grond van nationaliteit

12. Op 10 februari 2022, enkele maanden na de uitspraak in *IB tegen FA*, deed het Hof van Justitie opnieuw uitspraak over bevoegdheid in internationale echtscheidingszaken onder de Brussel *Ibis*-Verordening in het geannoteerde arrest *OE tegen VY*. Op grond van artikel 3, eerste lid, onder a), streepje 5 en 6 kan, onder bepaalde voorwaarden, de regel van de bevoegdheid van het *forum actoris* worden toegepast. Artikel 3, eerste lid, onder a), streepje 5 geeft bevoegdheid aan de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan de verzoeker zijn gewone verblijfplaats heeft, indien de verzoeker er sinds ten minste een jaar onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek heeft verbleven. Onder artikel 3, lid 1, onder a), streepje 6 wordt de minimumduur van het vereiste verblijf van de verzoeker verkort tot zes maanden indien hij onderdaan is van de betrokken lidstaat.

13. Deze twee bevoegdheidsgronden zijn er specifiek op gericht om een echtgenoot die vanwege een echtelijke crisis besluit om de voormalige echtelijke verblijfplaats te verlaten om zich in een andere lidstaat te vestigen, de mogelijkheid te geven aldaar een verzoek tot echtscheiding in te dienen. Een echtgenoot in die situatie zal wellicht bepaalde sociale en familiebanden in stand houden in de lidstaat van de voormalige gemeenschappelijke gewone verblijfplaats van het echtpaar, en dus ook zijn tijd tussen die twee lidstaten verdelen. De twee geannoteerde arresten hangen dan ook nauw samen. Maar terwijl *IB tegen FA* betrekking heeft op het begrip ‘gewone verblijfplaats’ onder artikel 3, eerste lid, onder a) in het algemeen, gaat de prejudiciële vraag in *OE tegen VY* specifiek over het feit dat onder streepje 6 van deze bepaling, afhankelijk van de nationaliteit van de verzoeker, een kortere verblijfsduur vereist is als voorwaarde voor de bevoegdheid van de rechter van de gewone verblijfplaats dan onder artikel 3, lid 1, onder a), streepje 5.

14. Het arrest heeft betrekking op een verzoek tot ontbinding van het huwelijk ingediend door de Italiaanse OE voor de rechter in eerste aanleg in Döbling,

Oostenrijk. OE woonde jaren met zijn echtgenote VY in Ierland, maar verliet in 2018 de gemeenschappelijke gewone verblijfplaats van het echtpaar. Op het ogenblik van indiening van het verzoek tot echtscheiding verbleef OE al meer dan zes maanden maar minder dan een jaar in Oostenrijk. Nadat de rechter in eerste aanleg zich om die reden onbevoegd verklaarde voor het verzoek onder artikel 3, lid 1, onder a), streepje 6 van de Brussel *Ibis*-Verordening en de rechter in tweede aanleg deze beslissing bevestigde, richtte het *Oberste Gerichtshof* van Oostenrijk zich tot het Hof van Justitie met de vraag of het verschil in de vereiste verblijfsduur tussen streepje 5 en 6 van artikel 3, lid 1, onder a) een schending van het in artikel 18 VWEU verankerde verbod van discriminatie op grond van nationaliteit oplevert.

15. Het Hof van Justitie herhaalt de vaste rechtspraak dat het beginsel van gelijke behandeling of non-discriminatie vereist dat vergelijkbare situaties niet verschillend en verschillende situaties niet gelijk worden behandeld, tenzij een dergelijke behandeling objectief gerechtvaardigd is.¹⁸ In dit verband wijst het Hof in *OE tegen VY* opnieuw op het doel van de bevoegdheidsregels van artikel 3 Brussel *Ibis*, namelijk het bewaren van een evenwicht tussen de mobiliteit van personen binnen de EU enerzijds en de rechtszekerheid anderzijds. Met het oog op die rechtszekerheid moet worden gewaarborgd dat er een reële band bestaat tussen de verzoeker en de lidstaat waarvan de gerechten bevoegd zijn om te beslissen over de ontbinding van het huwelijk. Het feit dat een echtgenoot een verzoek tot echtscheiding indient in een lidstaat waarvan hij de nationaliteit heeft, is wel degelijk relevant voor het verzekeren van die reële band. Als onderdaan van een lidstaat heeft men immers noodzakelijkerwijs institutionele en juridische banden en meestal ook bijvoorbeeld culturele, sociale, vermogensrechtelijke, taalkundige of familiebanden met die lidstaat. Een verzoeker die na een huwelijks crisis terugkeert naar zijn land van herkomst om daar een verzoek tot echtscheiding in te dienen, bevindt zich in beginsel dus niet in een situatie die vergelijkbaar is met die van een verzoeker die de gemeenschappelijke gewone verblijfplaats verlaat en verhuist naar en een echtscheidingsverzoek indient in een lidstaat waarvan hij geen onderdaan is.¹⁹

16. Het Hof besluit dan ook dat er geen sprake is van een door artikel 18 VWEU verboden verschil in behandeling op grond van nationaliteit. Het feit dat de verzoeker de nationaliteit van de betrokken lidstaat bezit, kan immers op zich bijdragen tot de vaststelling van de reële band die moet bestaan tussen de

17. Brussel 17 november 2011, *Act.dr.fam.* 2012, 38, nr. 2, besproken in J. DE MEYER en J. VERHELLEN, “Huwelijkszaken en echtscheiding” in P. SENAËVE (ed.), *Handboek Familieprocesrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2de ed. 2020, (53) 61-62, nr. 104.

18. Nr. 19 van het geannoteerde arrest *OE tegen VY* en de aldaar aangehaalde rechtspraak.

19. *Ibid.*, nrs. 29-31.

verzoeker en de bevoegde lidstaat, en verantwoordt bijgevolg het verschil in minimumduur van verblijf.

V. Conclusie

17. In een echtscheidingszaak met internationale elementen moeten Belgische rechters eerst nagaan of zij internationaal bevoegd zijn op grond van de Brussel *Ibis*-Verordening. Hierbij speelt de gewone verblijfplaats van de echtgenoten een belangrijke rol. In het geannoteerde arrest *IB tegen FA* van 25 november 2021 verduidelijkt het Hof van Justitie dat hoewel een echtgenoot die zijn leven verdeelt tussen verschillende lidstaten meerdere verblijfplaatsen kan hebben, deze echtgenoot slechts één gewone verblijfplaats kan hebben in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis*. Het Hof geeft nationale rechters bovendien richtlijnen om deze gewone verblijfplaats te bepalen. Zo moeten zij rekening houden met de objectieve bestendige aanwezigheid van een echtgenoot in een bepaald land enerzijds en de subjectieve bedoeling om het gewone centrum van zijn belangen op die plaats te vestigen anderzijds. Hierbij spelen zowel privé- en gezinsbelangen als professionele, socioculturele en vermogensbelangen een rol.

18. Enkele maanden na de uitspraak in *IB tegen FA* doet het Hof in *OE tegen VY* opnieuw uitspraak over de bevoegdheidsbepalingen in artikel 3 Brussel *Ibis*. Dit keer gaat de prejudiciële vraag specifiek over het verschil in minimumduur van het daadwerkelijke verblijf van de verzoeker, naargelang de verzoeker al dan niet de nationaliteit heeft van de lidstaat waar hij dit verzoek indient. Het Hof besluit dat dit onderscheid geen door artikel 18 VWEU verboden verschil in behandeling op grond van nationaliteit uitmaakt.

19. Het waarborgen van de rechtszekerheid speelde zowel in *IB tegen FA* als in *OE tegen VY* een belangrijke rol in de beoordeling door het Hof. Met het oog op het scheppen van rechtszekerheid in het nu al complexe Europese internationaal privaatrecht lijkt de conclusie in *IB tegen FA* dat een echtgenoot slechts één gewone verblijfplaats kan hebben in de zin van artikel 3 Brussel *Ibis* inderdaad een welkome verduidelijking. Dit kan nationale rechters geconfronteerd met een echtgenoot die zijn leven (gelijk) verdeelt tussen meerdere lidstaten echter in een lastig parket brengen. Zo geeft het Hof van Justitie in dit arrest geen gewicht aan de verschillende criteria en moeten nationale rechters dus zelf bepalen of zij bijvoorbeeld meer belang hechten aan gezins- dan wel aan professionele of sociale belangen. Terwijl het Hof in *IB*

tegen FA argumenteert dat het voor feitenrechters complexer zou worden om na te gaan of zij bevoegd zijn indien een persoon meerdere verblijfplaatsen zou kunnen hebben²⁰, zou dit arrest deze beoordeling voor nationale rechters dus ook net moeilijker kunnen maken. Dit heeft bovendien tot gevolg dat het ook voor de andere echtgenoot onduidelijk kan zijn wat de gewone verblijfplaats van de verzoeker is wanneer die verzoeker zijn leven verdeelt tussen verschillende lidstaten.

In *OE tegen VY* daarentegen kan het argument van het waarborgen van de rechtszekerheid meer overtuigen. De nationaliteit van de echtgenoot wijst immers minstens op bepaalde institutionele en juridische banden met de lidstaat in kwestie. Bij terugkeer van de ene echtgenoot naar zijn land van herkomst na een huwelijks crisis kan de andere echtgenoot dan ook verwachten dat een echtscheidingsverzoek eventueel bij de gerechten van die lidstaat zal worden ingediend²¹, meer dan bij verhuis naar een lidstaat waarvan de verzoeker geen onderdaan is.

20. De twee geannoteerde uitspraken zullen ook relevant blijven onder de Brussel *Iter*-Verordening, die op 1 augustus 2022 in de plaats treedt van Brussel *Ibis*. De bevoegdheidsgronden in artikel 3 blijven immers ongewijzigd. Bovendien bevat ook Brussel *Iter* geen definitie van het begrip ‘gewone verblijfplaats’ van echtgenoten.²² Het laatste woord is echter nog niet gezegd over de invulling van het begrip ‘gewone verblijfplaats’ in de zin van de Brussel *Ibis* (en in de toekomst de Brussel *Iter*-)Verordening, zo blijkt ook uit een verzoek om een prejudiciële beslissing hieromtrent ingediend bij het Hof op 6 oktober 2020.²³ In deze hangende zaak vraagt de verwijzende rechter onder meer naar de uitlegging van het begrip ‘gewone verblijfplaats’ van echtgenoten als het gaat om diplomatiek personeel, een categorie die ook in de Belgische praktijk voor moeilijkheden zorgt²⁴, en de gevolgen hiervan voor de vaststelling van de gewone verblijfplaats van hun minderjarige kinderen. Advocaat-generaal Szpunar²⁵ meent alvast dat de hoedanigheid van de echtgenoten als diplomatiek personeel van de EU in een derde staat geen belangrijke factor vormt voor de vaststelling van hun ‘gewone verblijfplaats’ in de zin van de Brussel *Ibis*- noch de Onderhoudsverordening.²⁶

Mathilde BRACKX
Assistente UGent

20. *Ibid.*, nr. 46.
21. *Ibid.*, nr. 35.
22. Verord.Raad (EU) nr. 2019/1111, 25 juni 2019 betreffende de bevoegdheid, de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en betreffende internationale kinderontvoering (herschikking), *Pb. L.* 2 juli 2019, afl. 178, 1.
23. Verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend door de *Audiencia Provincial de Barcelona* (Spanje) op 6 oktober 2020, C-501/20, M P A.
24. J. VERHELLEN, *Het Belgisch Wetboek IPR in familiezaken. Wetgevende doelstellingen getoetst aan de praktijk*, Brugge, die Keure, 2012, 68-69.
25. Concl. Adv. Gen. M. Szpunar.
26. Verord.Raad (EG) nr. 4/2009, 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen, *Pb.L.* 10 januari 2009, afl. 7, 1.

